

Οί κοινωνικές αξίες στά ὄρια τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς
καί τῆς ὄντολογίας.

1. Ἡ προσέγγιση τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν, μέ βάση τά πατερικά κείμενα, καί τήν ἀναφορική τους σχέση πρός τίς ἀρχές τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καί τῆς ὄντολογίας, ἀπαιτεῖ ὀρισμένες ἀξιωματικές ἀρχές, ὡς πρός τή σημασία καί τή λειτουργικότητα τῶν ἀξιῶν αὐτῶν στά πλαίσια τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

Ἐξαρχῆς θά πρέπει νά γνωρίζουμε ὅτι τά πατερικά κείμενα, ὡς κείμενα ἐκκλησιαστικά καί μόνο, δέν ἐκφράζουν μία ἰδεολογία, οὔτε περιγράφουν κάποια θρησκευτικά μορφώματα, ἀπό τά ὅποια προσπαθοῦν νά ἀντλήσουν τήν αὐθεντία τους ἢ νά διεκδικήσουν τήν ἀναγκαιότητά τους στό χῶρο καί στό χρόνο.

Τά πατερικά κείμενα εἶναι πρότίστα κείμενα βιωματικά καί ἐμπειρικά, μέ τά ὅποια περιγράφεται – «σημαίνεται» ἓνα συγκεκριμένο μοντέλο ζωῆς καί ὑπαρξῆς. Ἐνα μοντέλο ζωῆς, τό ὅποιο ἀποτελεῖ τό ἀντικατόπτρισμα τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεόν καί πρός τόν κάθε ἄνθρωπο, τόν συνάνθρωπο, ὁ ὅποιος θεωρεῖται ὡς «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργημα, καί ὁ ὅποιος μαζί μέ ὄλους τούς ἄλλους ἔχει ἓναν προορισμό μέσα στήν ἱστορική πορεία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καί πραγματικότητας. Ὁ προορισμός αὐτός εἶναι τελείως διαφορετικός ἀπό αὐτόν πού ὑποδεικνύεται στά διάφορα κοινωνικά μοντέλα ἢ οικονομικά πρότυπα. Εἶναι ἓνας προορισμός, στόν ὅποιον ὁ ἄλλος, ὁ ξένος, ὁ πλησίον ἀνυψώνεται στό ἐπίπεδο τοῦ ἀδελφοῦ καί μέ τόν

τρόπο αυτό γίνονται όλοι μαζί «κοινωνοί του έγώ και του έμεις» και συγχρόνως «τέκνα και υιοί Θεοῦ».

Αυτός ό νέος «κοινωνικός» προορισμός είναι πού δίδει και στις λεγόμενες κοινωνικές αξίες, στό χώρο τής πατερικής γραμματείας, διαχρονικά ένα άλλο νόημα, περισσότερο άνοιχτό, ευρύ και δυναμικό, επειδή δέν τίς περιορίζει στά στενά όρια ένας αξιακού συστήματος ήθικῆς και συμπεριφορᾶς, αλλά τίς προσδίδει ένα υπαρξιακό και όντολογικό περιεχόμενο και τίς συσχετίζει μέ τήν ίδια τήν ζωή και τόν προορισμό αυτής τής ζωῆς.

Η αξία λοιπόν, άκόμη και ως κοινωνική, στην πατερική σκέψη, προσδιορίζεται όχι από μία χρηστική λειτουργικότητα, ή όποία κινείται στά όρια του συμφέροντος, όπου υποκρύπτει και μία ωφελιμιστική ιδιοτέλεια και ευδαιμονιστική επιδίωξη, αλλά καθορίζεται από τήν αρχή τής αναφορικότητας. Έχει δηλαδή μία λειτουργικότητα σχεσιακή, αφού περιγράφεται και συγχρόνως όριοθετείται από τή σχέση του ενός προς τόν άλλον, γεγονός τό όποιο συνεπάγεται, ότι ό άλλος και όχι έγώ μόνος και άποκλειστικά άποτελεῖ τό αξιακό μου κριτήριο για τό σκοπό και τή σημασία τής ζωῆς και τόν προορισμό τής ανθρώπινης κοινωνίας.

2. Η ανατρεπτική αυτή θεώρηση και λειτουργικότητα των κοινωνικών αξιών, θεμελιώνεται στη βιβλική θεώρηση τής αξίας του ανθρώπινου προσώπου, όπου οί διακρίσεις δέν χωροῦν και ή κοινωνική διάσπαση περιθωριοποιεῖται. Μέ τόν τρόπο αυτό όμως όλες οί κοινωνικές αξίες διαφοροποιούνται τόσο στό χώρο, όσο και στό χρόνο, αφού ή συλλογικότητα έκτοπίζει τόν άτομισμό και ή κοινωνικότητα διαφοροποιεῖται από κάθε μορφή κοινωνικού άπομονωτισμοῦ. Αυτό

σημαίνει ότι οι κοινωνικές αξίες αποκτούν μία άλλη δυναμική και ένα άλλο περιεχόμενο, ενώ ή αναγωγή τους στο επίπεδο της θρησκευτικότητας τους δίνει τη δυνατότητα να κινούνται μέσα στο πνεύμα της φιλάνθρωπης αλληλεγγύης, της ισότητας και της ισοτιμίας, και πάντοτε ανεξάρτητα από την αρχή της ανταποδοτικότητας.¹

Γιά να γίνει κατανοητή αυτή ή διαφοροποίηση των κοινωνικών αξιών στο χώρο της θρησκευτικότητας θά μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα, ένα από τό χώρο του βουδδισμού και τό άλλο από τά αρχαία κινεζικά θρησκευύματα, προκειμένου στή συνέχεια να καταστή ήμφανής και ή συμβολή της χριστιανής θεώρησης των αξιών αυτών, όχι τόσο στο επίπεδο της αντιθετικότητας ή της απολογητικής, όσο κυρίως στο επίπεδο της διαφορετικής νοηματοδότησης και κατανόησης της λειτουργικότητας των κοινωνικών αυτών αξιών.

Στό βουδδισμό για παράδειγμα ή ιδέα της φιλάνθρωπίας, συσχετίζεται άμεσα προς την ιδέα της αγάπης και της αρετής, ως γνωρίσματα όμως μόνον των τελείων και ολοκληρωμένων ανθρώπων. Υπ' αυτή την προοπτική ή αγάπη στό βουδδισμό λαμβάνει έντονο άρνητικό, παθητικό και στάσιμο χαρακτήρα, ενώ χρησιμεύει ως συνετό μέσο προς διατήρηση της ψυχικής ήρεμίας και επιβεβαίωσης της τελειότητας.²

Έναντι της ψυχικής αυτής θεώρησης της φιλάνθρωπης αγάπης οι αρχαίοι κινέζοι (Λάο-Τσέ) δίδασκαν μέν την αγάπη προς τόν πλησίον, μάλιστα δέ μέ την ριζοσπαστική θέση, ότι φτάνει μέχρι και

¹. Πρβλ. Απ. Νικολαΐδη Κοινωνιολογία της Θρησκείας, Αθήνα 2007, σελ. 224.

². Πρβλ. Π. Μπρατσιώτη, Τό νόημα της χριστιανικής αγάπης, Αθήνα 1956, σελ. 7-8.

τούς ἐχθρούς, αὐτὴ ὅμως ἢ σοφιολογικὴ ἀναφορὰ ἀποβλέπει ὄχι στὸν ἄνθρωπο, ὡς στοιχεῖο ἑνὸς συνόλου, ἀλλὰ ἀποκλειστικά καὶ μόνο στὸ σύνολο, ἀφοῦ φαίνεται ὅτι «ἀδιαφορεῖ» γιὰ τὸν κάθε ἕναν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὶς ἐπιμέρους ἀνθρώπινες προσωπικότητες καὶ μονάδες. Ἡ ἀγάπη ὑπὸ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ λαμβάνει διάφορες θεωρήσεις ὡς πρὸς τὴ λειτουργία τῆς ὁμάδας.³

Καὶ οἱ δύο αὐτές θεωρήσεις τῆς ἀγάπης, ὡς βασικοῦ κριτηρίου ἔκφρασης τῆς φιλανθρωπίας, ἔχουν διαφορετικὲς ἀφετηριακὲς ἀρχές ἀλλὰ καὶ διάφορη σκοποθεσία ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔκφραση τῆς φιλανθρωπίας, ὅπως αὐτὴ καταγράφεται στὴν πατερικὴ σκέψη, γιατί στὴν μὲν πρώτη τὴν βουδιστικὴ ἔχουμε μίαν ἀντίληψη περὶ ἀγάπης, ἡ ὁποία περιορίζεται σὲ ἕνα μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχικὴ-πνευματικὴ σφαῖρα, καὶ ἀποβλέπει στὴν ἱκανοποίηση αὐτῆς τῆς ἀνθρώπινης διάστασης, τὸ σῶμα γιὰ παράδειγμα βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαδικασίαν, στὴ δὲ δευτέρῃ, στὰ κινέζικα θρησκευόμενα, ἡ μοναδικότητα, τὸ ἀνεπανάληπτο καὶ ἡ διάκριση τῆς κάθε ἀνθρώπινης προσωπικότητος συνθλίβεται καὶ ἰσοπεδώνεται ἀπὸ τὸ σύνολο. Στὸν ὅμως χριστιανισμό χριστιανισμό αὐτὸ τὸ ὁποῖο προέχει εἶναι τὸ πρόσωπο, ὡς παράγοντας ὑπαρξιακῆς σχέσης, καὶ ἔπεται τὸ σύνολο, στὴ σύνολη καὶ κοινωνικὴ συγχρόνως λειτουργικότητά του. Ἐπίσης κάθε θεώρηση καὶ δράση τοῦ ἀνθρώπου κατανοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ ὅλου καὶ ὄχι διχοτομιστικά (σῶμα-ψυχὴ) ἢ τριχοτομιστικά (σῶμα-πνεῦμα-ψυχὴ), γιὰυτό καὶ ἡ ἀγάπη ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τελειότητα, ὡς τὸ περιεχόμενον μιᾶς ἀσκητικῆς πορείας.

³ . Εὐ. Θεοδώρου, Φιλανθρωπία, ἐν Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ 11, στ. 1039.

Ἔτσι λοιπόν ἀγάπη, ὡς ἡ κινητήριος ἀξιακή ἀρχή τῆς φιλανθρωπίας, ἔχει μία ἀναφορικότητα πρὸς τὸν ἄλλον, τὸν πλησίον, ἡ ὁποία ἀφετηριακά ὀριοθετεῖται ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀγαπᾷ κάποιος τὸν «ἄλλον», τὸν πλησίον, ἐνῶ ἡ ἴδια αὐτὴ ἀγάπη κορυφώνεται στὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς καὶ μάλιστα ὄχι λιγότερο ἀπὸ ὅσο ἀγαπᾷ κάποιος τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του (Λουκ. 6, 27 κ' 31). Ἡ ἀποκορύφωση ὅμως αὐτῆς τῆς φιλάνθρωπης ἀγάπης ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ἀνάλογο ἀσκητικό ἦθος, μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐπιτυγχάνεται ἡ καταξίωση τοῦ ἀνθρωπίνου ἦθους, γιατί τὸ χριστιανικό ἦθος εἶναι στάση ζωῆς (σταύρωση γιὰ τοὺς ἄλλους τοῦ ἐγωῖσμοῦ μας καὶ τῆς φιλαυτίας μας) καὶ ὄχι ψυχολογικό, συναισθηματικό ἢ ιδεολογικό περιεχόμενο μιᾶς συστημικῆς ἠθικῆς. Εἶναι ἡ θυσιαστικὴ προσφορά καὶ ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ ἑνός γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἄλλου, ὥστε ὁ ἕνας νὰ μὴν μπορεῖ νὰ πεῖ στὸν ἄλλο "χρεῖαν σου οὐκ ἔχω" (Α' Κορινθ. 21, 21), ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ μπορεῖ νὰ συμπάσχει, νὰ συγχαίρει καὶ νὰ συγχωρεῖ. Γι' αὐτὴν τὴν τελευταία ἀξία, τὴν συγχωρητικότητα, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τονίσω μία διάσταση τῆς λειτουργικότητάς της, στὰ ὅρια τῆς κοινωνικῆς συνύπαρξης καὶ φιλάνθρωπης ἀλληλεγγύης, μὲ τὴν ὁποία θὰ καταστεῖ περισσότερο κατανοητὸ τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικό κάθε ἀξίας στὰ ὅρια τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ὄντολογίας, καὶ στὰ πλαίσια τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

Ὑπ' αὐτὴ τὴν προοπτικὴ ἡ ἀγάπη σέ σχέση καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν δέν κατανοεῖται ὡς ἀπλή ἀνοχή, ἀλλὰ ὡς ἔμπρακτὴ θυσιαστικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄλλον, τὸν πλησίον.

Ἡ ἔννοια τῆς «συγχώρησης», πού σήμερα συνήθως χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν σημασίαν τῆς παροχῆς ἢ τῆς ἀποδοχῆς τῆς

συγχνώμης καί ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἢ προϋποθέτει τήν «μετάνοια» (ἄλλη δυναμικά μεταμορφωτική κοινωνική ἀξία στους πατέρες), ὑπό τήν ἔννοια τοῦ «συγκλίνω» πρὸς τήν κατεύθυνση κάποιου, «βαδίζω», «προχωρῶ μαζί μέ κάποιον», ἐμπεριέχει καί τή σημασία τοῦ «ζῶ μαζί σέ ἕνα χῶρο» ἢ «συγχωρῶ ἐπί τό αὐτό», «συναντιέμαι μέ τούς ἄλλους», στήν πιό ἐνεργητική της μάλιστα σημασία δηλώνει, ὅτι «δίνω χῶρο στόν ἄλλο». Ἔτσι ἡ συν-χώρηση λαμβάνει διαστάσεις ὄντολογικῆς κατανόησης τῆς ζωῆς, καί τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης καί συν-ὑπαρξης, καί δέν ἀποτελεῖ ἀπλᾶ τήν ἔκφραση μιᾶς διάθεσης ἠθικῆς, συναισθηματικῆς ἢ ψυχολογικῆς καταγραφῆς μιᾶς συμπεριφορᾶς, ἢ ὁποία τίς περισσότερες μάλιστα φορές ἐμπεριέχει καί τή δυναμικότητα τῆς ταύτισης καί πρὸ αὐτή τή γνώμη, ὡς συν-γνώμη.

3. Ὑστερα ἀπό τήν παραπάνω διαφοροποίηση, νομίζω ὅτι μπορούμε νά προχωρήσουμε στόν καθορισμό τῶν ἀξιωματικῶν ἀρχῶν προσέγγισης τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν.

Ὡς πρώτη λοιπόν ἀξιωματική ἀρχή θεώρησης τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν στήν πατερική γραμματεία, καταγράφεται ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἀποδεχόμαστε τόν «πλησίον» ἀκόμα καί ἂν αὐτός εἶναι ὁ ἐχθρός μας, σύμφωνα μέ τήν προτροπή «ἀγαπᾶτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν» (Ματθ. 5,44).

Ὡς δεύτερη ἀξιωματική ἀρχή, παρουσιάζεται ἡ διάπραξη καί ἡ ἐκδήλωση ἐνεργειῶν τέτοιων, πρὸς τόν «πλησίον», οἱ ὁποῖες «ἡδέως» θά γινόντουσαν ἀποδεκτές καί ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους. «Ὅσα ἐάν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καί ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως» (Ματθ. 7,12. Λουκ. 6,31), ἐνῶ τήν ἀρνητική καί ἀποτρεπτική θεώρησή τους, ὑποδεικνύει ἡ ἔκφραση «ὅ,τι δέν θά θέλατε νά κάνουν

σέ σᾶς οἱ ἄλλοι νά μή τό κάνετε καί ἐσεῖς σέ ἄλλους», ἔτσι ὅπως τό διασώζει καί τό ἐκφράζει ἡ ἑλληνική θυμοσοφία.

Τρίτη ἀξιωματική βάση, ἡ προσφορά καί ἡ ἔκφραση ἀγάπης χωρίς διακρίσεις, γιατί δέν εἶναι δυνατόν νά μισήσεις τόν ἕναν καί νά ἀγαπᾶς τόν ἄλλον (πρβλ. Λουκ. 16,13), ἀλλά ἀπαιτεῖται νά προσφέρης τήν ἀγάπη σου ἀπροσωπόληπτα, ὅπως ὁ πραγματικός πατέρας (πρβλ. Α' Πέτρου Α, 17), τότε μόνο εἴμαστε εὐλικρινεῖς καί τίμιοι πρός τά ἀνθρώπινα. Ἐτσι μόνο καταξιώνεται ἡ ἐλευθερία μας ὡς μία διαδικασία παραίτησης ἀπό κάθε διεκδίκηση ἢ ἐπιβολῆς τοῦ δικαιώματός μου ἔναντι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἄλλου.

Τετάρτη ἀξιωματική θεώρηση εἶναι ὅτι ἡ φιλόφρων ἀγάπη δέν ἐμφανίζεται ὡς μία διάσταση τοῦ γεγονότος τῆς πίστεως, ἀλλά εἶναι αὐτός καθεαυτός ὁ τρόπος ἔκφρασης τοῦ γεγονότος τῆς πίστεως, ἀφοῦ κατά τόν βιβλικό λόγο, ὅποιος ἀγαπᾶ τόν Θεόν καί μισεῖ τόν ἀδελφό του εἶναι ψεύτης (Α' Ἰωαν. 4,20). Ὁ ἀληθινά λοιπόν καί γνήσιος πιστός εἶναι αὐτός πού προσωποποιεῖ στήν ζωή τοῦ ἀδελφοῦ του τόν ἴδιο τόν Θεόν ἀγαπητικά, κί' αὐτό γιατί ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τήν ταυτότητα τῆς ὄντολογικῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στή ζωή τῶν ἀνθρώπων (Α' Ἰωαν. 4, 8). Συνεπῶς ἡ ἀγάπη πρός τόν «πλησίον» ἀποτελεῖ τό κατεξοχήν ἀξιολογικό κριτήριο ἔμπρακτης καί τροπικῆς ἐπιβεβαίωσης τῆς πίστεως μας ὡς τό περιεχόμενο τοῦ ἀνθρωπίνου ἠθους μας πρός τόν ἴδιο τόν Θεόν καί ἔνδειξης τῆς πνευματικῆς μας ὠριμότητας (πρβλ. Α' Κορ. 13,2-3).

4. Ἄς δοῦμε ὅμως τί συνεπάγονται ὅλα τά παραπάνω γιά τήν κοινωνική διάσταση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί τήν νοηματοδότησή της.

α) Ὁ ὀρισμός τῆς ἔννοιας τοῦ «πλησίον», ἀπό τούς πατέρες καί τούς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, στήν προσπάθειά τους νά ἐρμηνεύσουν τήν Παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη καί μάλιστα σέ σχέση πρός τό ἐρώτημα «καί τίς ἐστίν μου πλησίον» (Λουκ. 10,25-36), ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ «πλησίον» καθορίζεται, ὄχι τοπικά, φυλετικά ἢ ὄμαιμα, ἀλλά τροπικά, ἀπό τόν τρόπο δηλαδή μέ τόν ὁποῖον ἀνταποκρινόμαστε πρός αὐτόν καί τόν ἀποδεχόμεθα, ἐνῶ ἡ ἀποστροφή, ὁ φόβος ἢ ἡ διαφοροποίηση ἀποτελοῦν τρόπους ἔκφρασης μιᾶς μή κοινωνικά ἀξιακῆς καί ἠθικῆς συμπεριφορᾶς.

β) Ἡ πατερική ἐρμηνεία τῆς ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας μέ τούς Μακαρισμούς καί τίς ὑποδείξεις τοῦ Χριστοῦ γιά ἀναθεώρηση τῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, διερμηνεύει μέ τόν καλύτερο καί ἐποπτικότερο τρόπο τόν καθορισμοῦ καί τή νοηματοδότηση τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, τούς ἠθικούς καί κοινωνικούς πειρασμούς, τή φιλαργυρία, τήν ἀγνωμοσύνη κ.ἄ. ἀλλά καί τή σημασία τῶν εὐθυνῶν μας ὡς κοινωνικῶν φορέων πρός τούς ἄλλους. Μέτρο δηλαδή ὄλων αὐτῶν τῶν ἀναφορῶν ἀποτελεῖ ἡ φιλαδελφία καί ἡ ἀλληλεγγύη, ὡς ἔκφρασεις τῆς ἀγάπης πρός τόν «πλησίον».⁴

γ) Τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς ἀγάπης χαρακτηρίζεται ἀπό τήν μακροθυμία καί τήν καλοσύνη. Δέν ζηλοφθονεῖ, δέν κομπάζει καί δέν ὑπερηφανεύεται, ἀντίθεται εἶναι ἔκφραση εὐπρέπειας, δέν εἶναι ἐγωϊστική διάθεση, οὔτε εὐερέθιστη συμπεριφορᾶ, ἐνῶ κυριαρχεῖ ἡ ἀμνησικακία ἀλλά μετέχει στή χαρά γιά τό ὀρθό.

Ἡ ἀγάπη αὐτή ἐμπεριέχει τήν ἀνοχή, τήν ἐμπιστοσύνη, τήν ἐλπίδα καί τήν ὑπομονή (πρβλ. Α' Κορ. 13,4-7).

⁴ . Βλ. Βασ. Γιούλτση, Οἱ κοινωνικές ἀπόψεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἐν Ἐνατενίσεις 21 (Σεπτ.-Δεκ. 2013), σελ. 33-41.

δ) Τόν τρόπο τῆς κοινωνικῆς δράσης καί τῆς παρουσίας τῶν χριστιανῶν, μᾶς ἀποτυπώνει μέ τρόπο ἔντονα περιγραφικό ἡ «Πρός Διόγνητον Ἐπιστολή» (περ. 200 μ.Χ.). Τό κείμενο παρουσιάζει μέ ἀνάλογα ἐπιχειρήματα τό νέο κοινωνικό ἦθος πού ὑποδεικνύουν οἱ τῶν χριστιανοί. Αναφέρει, ὅτι τούς χαρακτηρίζει ἡ μεταξύ τους «φιλοστοργία», ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται ὅταν ἀποκτήσει κάποιος ἐπίγνωση τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἐξέφρασε τήν εὐεργετική του ἀγάπη σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους. Τότε μέσα ἀπό αὐτήν τήν ἐπίγνωση κατανοοῦμε ὅτι δέν μιμούμεθα τόν Θεόν ὅταν καταδυναστεύουμε τούς διπλανούς μας, οὔτε ὅταν τούς ἐκμεταλλευόμαστε, οὔτε ὅταν πλουτίζουμε εἰς βάρος τους, ἀλλά ὅταν σηκώνουμε τό βάρος τοῦ διπλανοῦ μας, ὅταν εὐεργετοῦμε τούς ἀδυνάτους, ὅταν προσφέρουμε σέ ὅλους πού ἔχουν ἀνάγκη ὅσα μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός. Τότε μεταμορφωνόμαστε καί γινόμαστε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι πραγματικοί Θεοί (Χ).

Γί αὐτό καί οἱ «Χριστιανοί οὔτε γῆ οὔτε φωνῆ οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν οὔτε διαλέκτῳ τινί παρηλλαγμένη χρῶνται οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν. Οὐ μήν ἐπινοία τινί καί φροντίδι πολυπραγμόνων ἀνθρώπων μάθημα τοῦτ' αὐτοῖς ἐστίν εὐρημένον, οὔδέ δόγματος ἀνθρωπίνου προεστᾶσιν ὥσπερ ἔνιοι. Κατοικοῦντες δέ πόλεις Ἑλληνίδας τε καί βαρβάρους ὡς ἕκαστος ἐκληρώθη, καί τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἔν τε ἐσθῆτι καί διαίτη καί τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστήν καί ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τήν κατάστασιν τῆς ἐαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι μετέχουσιν πάντων ὡς πολῖται, καί πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστίν αὐτῶν. καί πάσα πατρίς ξένη... Ἐπί γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν

οὐρανῶ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις, καί τοῖς ἰδίῳις βίοις νικῶσι τούς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας, καί ὑπό πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται, καί κατακρίνονται· θανατοῦνται καί ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι, καί πλουτίζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται, καί ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται, καί ἐν ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καί δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καί εὐλογοῦσιν· ὑβρίζονται, καί τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοί κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι. Ὑπό Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται, καί ὑπό Ἑλλήνων διώκονται, καί τήν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν» (V,1-17). Τό νέο αὐτό κοινωνικό μοντέλο, ὑποδεικνύει ἀκριβῶς τόν κοινωνικό δυναμισμό τῆς ἴδιας τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ὡς κοινότη-
τας καί ὄχι ὡς ὀμάδας, μέσα σέ ἕναν κόσμο, ἀπό τόν ὀποῖον διαφοροποιεῖται ἀπόλυτα, ἀφοῦ τό ἴδιο τό περιεχόμενο τῆς μεταξύ τους κοινωνίας εἶναι τό χαρακτηριστικό τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως τους καί συγχρόνως ἐκφράζεται μέ ἕναν τρόπο τελείως διάφορο ἀπό αὐτόν μέ τόν ὀποῖον ἐκφράζεται κάθε φορά τοπικά καί χρονικά ἡ ἐπικρατοῦσα κοσμική πολιτεία.

Συνέπεια τοῦ "ιδιόρρυθμου" αὐτοῦ τρόπου ζωῆς καί τοῦ ιδιότροπου κοινωνικοῦ ἤθους τῶν χριστιανῶν, ἀποτελεῖ ἡ ἐκφραση τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ὀπου συνδυάζονται ἡ συνύπαρξη καί ἡ συνεργασία, ὄχι μόνο ἐπ' ὠφελεία τῶν ἐπί μέρους μελῶν μιᾶς κοινωνίας ἢ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου μόνον, ἀλλά ὄλων πρὸς ὄλους.

δ) Τέλος τό κοινωνικό μοντέλο, πού ὑποδεικνύει ἡ χριστιανική διδασκαλία καί διερμηνεύεται ἄριστα ἀπό τήν ἐκκλησιαστική κοινότητα, ὡς ἤθος ὀντολογικό, εἶναι αὐτό πού περιγράφεται, μέ τρόπο ἀπλό ἀλλά οὐσιαστικό, στό σχετικό χωρίο τοῦ βιβλίου τῶν Πρά-

ξεων τῶν Ἀποστόλων : «Ὅλοι ὅσοι πίστεψαν εἶχαν μία καρδιά καί μία ψυχή. Κανείς δέ θεωροῦσε ὅτι κάτι ἀπό τὰ ὑπάρχοντά του ἦταν δικό του, ἀλλά ὅλα τὰ εἶχαν κοινά. Δέν ὑπῆρχε κανείς ἀνάμεσά τους πού νά στερεῖται τὰ ἀπαραίτητα. Γιατί ὅσοι εἶχαν χωράφια ἢ σπίτια τὰ πουλοῦσαν, κί ἔφερναν τό ἀντίτιμο αὐτῶν πού πουλοῦσαν, καί τό ἔθεταν στή διάθεση τῶν ἀποστόλων. Ἀπ' αὐτό δινόταν στόν καθένα ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες του» (Πραξ. 4, 32-35).

Μέ αὐτές τίς προϋποθέσεις καί μέ ἓνα τέτοιο κοινωνικό μοντέλο εἶναι δυνατόν νά ἀντιμετωπιστοῦν τὰ ἀναφυόμενα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα ἀκόμη καί νά ἀξιολογηθοῦν, ἐνῶ μπορούμε νά ἐπισημάνουμε συγχρόνως καί τίς κοινωνιολογικές, ἠθικές καί κοινωνικές προεκτάσεις τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἀλλά καί τήν διακοινωνική τους ἐμβέλεια σέ ἓνα περιβάλλον καθαρά μετανεωτερικό καί παγκοσμιοποιημένο.

Συμπερασματικά θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὁ ὅρος τοῦ ὅλου ἀξιακοῦ καί ἀξιολογικοῦ κριτηρίου, τοῦ ὑποδεικνυόμενου κοινωνικοῦ μοντέλου ἀπό τήν ἐκκλησιαστική ζωή εἶναι ὁ «πλησίον», ὄχι ὡς μονάδα, οὔτε ἀπομονωμένος ἀπό τό κοινωνικό σύνολο, ἀλλά θεωρούμενος ὀλιστικά μέσα στό πλαίσιο καί τό πλέγμα τῶν διανθρώπινων καί διαπροσωπικῶν σχέσεων, ὅπου δοκιμάζονται ἀφενός οἱ ἀντοχές τῆς ἴδιας τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καί ἀφετέρου ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία τοῦ προσώπου. Εὐρισκόμενος ὁ ἄνθρωπος σέ σχέση καί ἀναφορά πρὸς τόν «πλησίον» του, ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία του δέν ἀποτελεῖ πλέον ἓνα ἀτομικό κτῆμα ἢ ἀτομικό δικαίωμα ἀλλά ἀφορμή καί γεγονός ὑπαρξης, δράσης καί παρουσίας, ἡ δέ καταξίωσή της ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἔμπρακτη ἔκφραση ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου καί σεβασμοῦ τῆς προσωπικό-

τητάς του, ὡς τοῦ «πλησίον», τοῦ ἀδελφοῦ καί τοῦ συνανθρώπου, ὁ ὁποῖος «διαλέγεται» συνεχῶς μαζί του καί ἕξαιτίας αὐτῆς τῆς διαλεκτικῆς καταξιώνεται ἀξιακά καί στά πλαίσια τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι.

Ἴσως τελικά ἀποτελέσει τήν ἀπαρχή ἐπίλυσης τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων τά ὁποῖα πλέον ἔχουν καταστειῖ προβλήματα ἀνθρώπινης ἐπιβίωσης.